

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – שתי יחידות לימוד

חורף תשע"ו, 2016, שאלונים: 136, 001206

מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – ספר בראשית (24 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות (לכל שאלה - 12 נקודות): בכל אחת מהשאלות סעיף א (חובה) (7 נקודות), ועל אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 5 נקודות).

שאלה 1

סעיף א'

מדברי הנחש אפשר ללמוד על עורמתו (על הנבחן לציין דוגמה אחת):

- הנחש מעוות את צו ה', וטוען שה' לא אסר רק על אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע, אלא אסר על אכילת כל פירות גן עדן: "אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן". בפועל, אסר האל רק על אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע, והנחש מעוות, כאמור, את הצו, על מנת להציג את ה' כאל אכזר, שמורה על צווים קשים. עורמתו: ניסיון להסית את האישה כנגד ה', באמצעות שינוי זה.
- הנחש מוריד מערכו של דברי האל-ה' צווה על האדם לא לאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע, ואילו הנחש טוען שה' אמר (ולא ציווה): "אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן". באמצעות שינוי זה, באה לידי ביטוי ערמתו: הנחש מנסה לשכנע את האישה שדברי ה' אינם צו ואינם חובה, וכי יש ביכולתה שלא להישמע אליהם.

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שייכנו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

- הנחש מסית כנגד ה', ומסביר לאישה מדוע ה' אינו מעוניין שהאדם יאכל מפרי עץ הדעת טוב ורע. לפי דבריו, ה' אינו מעוניין שהאדם יקבל את יכולת האבחנה בין טוב לרע, ובכך ידמה לו (לה'): "כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע". הצגת המניע (לכאורה) של האל, מעידה על ערמתו וחכמתו של הנחש, בניסיונו לגרום לאישה להישמע לדבריו.

- הנחש סותר את דברי ה', וטוען שהאל איים בעונש מוות על מי שיאכל מפרי עץ הדעת טוב ורע – אך מדובר באיום בלבד, שאינו עומד להתממש: "לא מות תמתון..." – ערמתו ניכרת בכך, שהוא מנסה לשכנע את האישה, שאין היא עומדת למוות, באם תפר את הוראת האל.

סעיף ב'

הראיות לכך שהנחש לא היה צריך להתאמץ כדי לשכנע את האישה להפר את צו ה' (על הנבחן לציין ולהסביר שתיים):

- האישה משנה אף היא את צו ה', וטוענת שה' לא רק ציווה שלא לאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע, אלא גם אסר על נגיעה בו (דבר שלא נכלל בצו ה'): "...לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו...". מכך נובע, שהיא בעצמה מעוניינת לאכול מן הפרי האסור, עד שהיא בעצמה משנה את דברי האל.

- האישה מפחיתה מחומרת העונש אותו עתיד להטיל ה' על מי שיפר את הצו: בעוד ה' איים בעונש מוות וודאי, טוענת האישה שמי שיאכל מפרי העץ האסור ככל הנראה ימות: "פן תמתון". עובדה זו, מעידה על כך שהאישה בעצמה מעוניינת לאכול מהפרי, ומנסה לשכנע את עצמה שהעונש שתקבל אינו מוחלט וודאי.

- האישה מכנה את פרי עץ הדעת טוב ורע: "פרי העץ אשר בתוך הגן", ועל ידי כך מציגה אותו כעץ החשוב והמרכזי ביותר בגן – עובדה זו מעידה על כך שהיא בעצמה מאוד מעוניינת לאכול, ולא נזקקת לשכנוע רב.

- מיד לאחר שהנחש מבשר לאישה על כך שהיא אינה עומדת למוות, היא מקבלת את דבריו בלא כל חשש, ומחליטה לאכול מן הפרי (דבר המעיד על רצונה לאכול ממנו בכל מקרה): "לא מות תמתון..." והייתם כאלהים יודעי טוב ורע... ותקח מפרי ותאכל".

סעיף ג'

הוכחות לכך שהנחש צדק בדבריו:

- על פי פסוק 7 בבראשית ג': לאחר אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע האדם ואשתו אינם מתים: "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם..." , כפי שטען הנחש, ובניגוד לאיום האלוהי: אן: לאחר אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע נפקחות עיניהם של האדם ואשתו: "ותפקחנה עיני שניהם", כפי שטען הנחש.

- על פי פסוק 22 בבראשית ג': לאחר אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע, ה' מודה שהאדם דומה לו ביכולותיו השכליות, בדיוק כפי שטען הנחש: "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע". אן: על פי פסוק 22 בפרק ג', לאחר אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע, ה' חושש מכך שהאדם יחיה לעולם, דבר המחזק את דברי הנחש, לפיהם לא נשקפת לאדם ולאשתו סכנת מוות: "...ואכל וחי לעולם".

שאלה 2

סעיף א'

- (1) ה' שיתף את אברהם בהחלטתו בנוגע לגורל סדום ועמורה, בשל ייעודו העתידי. מאברהם יצא עם גדול, שבזכותו יתברכו עמים אחרים, ועליו ללמד את צאצאיו לשמור על משפט וצדק: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו".
- (2) אברהם אכן היה ראוי לשיתוף זה, מאחר וכמצופה ממנו הוא נלחם למען הצדק מול ה'. אברהם מנסה לשכנע את ה' להציל את כל תושבי סדום ועמורה, בעבור קומץ צדיקים שעשויים להימצא שם.

סעיף ב'

- (1) הבעיה התיאולוגית בדברי ה' "ארדה נא ואראה": כיצד ייתכן שה' צריך "לרדת" ולבדוק את מעשי בני האדם, הרי הוא יודע הכל?
- (2) על פי דברי רש"י, המסר הוא חינוכי. מעשה זה של ה', נועד לשמש דוגמה לשופטים, שלא ייפסקו בדיני נפשות (שהעונש בהם הוא מוות), מבלי לבחון היטב את הראיות ולראותן בעצמם.

סעיף ג'

- (1) על פי אדר, ה"צדק" הוא הגמול האישי - יש לתגמל כל אדם בהתאם למעשיו, ואין להמית צדיק עם רשע.
- "הסליחה והרחמים" הם הגמול הקיבוצי - מספר האנשים הצדיקים, שבזכותם ה' יציל את כל תושבי סדום ועמורה (כולל החוטאים).
- (2) על פי פסוקים 23-33, הגבול שאחריו אין סליחה לאנשי סדום הוא: 10 אנשים צדיקים. זהו מספר המינימום שבעבורו מוכן ה' לסלוח לכל תושבי סדום ועמורה.

פרק שני – היסטוריוגרפיה ונבואה (40 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי שאלות מהשאלות 3-5 (לכל שאלה - 20 נקודות): בכל אחת מהשאלות סעיף א' (חובה) (8 נקודות), ועל שניים מהסעיפים ב-ד (לכל סעיף - 6 נקודות).

שאלה 3

סעיף א'

- (1) שמות שתי הממלכות שנוצרו לאחר הפילוג הם: ממלכת ישראל וממלכת יהודה. הפילוג אירע בשנת 928 לפנה"ס.

(2) הסיבה לפילוג הממלכה על פי פסוק 15 היא סיבה דתית: אלוהים גרם לרחבעם לבחור בעצת הילדים, ולהעלות את המיסים, דבר שגרם לשבטי הצפון למרוד בו ולפילוג הממלכה.

סעיף ב'

ראיות המוכיחות ששבטי ישראל חשבו שהם יכולים לכפות את רצונם על רחבעם (על הנבחן לציין שתיים):

- "וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל ישראל להמליך אותו" – רחבעם הולך אל שבטי הצפון, אשר התכנסו בשכם, ולא הם באים אליו. דבר זה גורם להם לחשוב שהם יכולים לכפות את רצונם עליו.
- "וישלחו ויקראו לו ויבא ירבעם וכל קהל ישראל..." – שבטי הצפון מזמינים את ירבעם, מי שמרד במלכות שלמה. הזמנת ירבעם מעידה על כך, ששבטי הצפון מספיקים בטוחים בעצמם, וסבורים שהם יכולים לכפות את רצונם על רחבעם.
- "אביך הקשה את עלנו ואתה עתה הקל מעבודת אביך הקשה ומעלו הכבד אשר נתן עלינו" – שבטי הצפון דורשים מרחבעם הקלה במיסים. דבר זה גורם להם לחשוב שהם יכולים לכפות את רצונם עליו.

סעיף ג'

- (1) המטפורה והסברה (על נבחן לציין אחת):
- "קטני עבה ממתני אבי" – לרחבעם יש יותר כוח בזרת שלו, מזה שהיה לאביו, שלמה, במתניו. כלומר, רחבעם יראה לעם שהוא מלך חזק יותר ממה שהיה אביו, שלמה.
 - "אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים" – שלמה יסר את העם ייסורים קשים (כפי שהצלפת השוט היא קשה וכואבת), ואילו רחבעם ייסר את העם בייסורים קשים יותר (הצלפת שוט שיש בקצהו קוצים, דבר הגורם הן לכאב והן לפציעות קשות).
- (2) המסר לעם (משתי המטפורות): לא רק שרחבעם לא יענה לבקשתו ויוריד את המיסים, אלא יקשה עליו עוד יותר, ויעלה את עול המיסים.

סעיף ד'

- (1) ההסבר של אביה לפילוג: ירבעם בן נבט ואנשיו ניצלו את חוסר הניסיון של רחבעם כמלך, ומרדו בו.
- (2) כותב ספר דברי הימים הוא פרו בית דוד. מטרתו היא להציג את המלכים משושלת דוד באור חיובי (ולהכפיש את מתנגדיהם).
- ראיות ליחס זה (על התלמיד לציין אחת):
- "ה' אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו..." – ה' הבטיח לדוד ולשושלתו מלכות עולם, ולכן זהו בית המלוכה היחידי שצריך למלוך.
 - "ויקבצו עליו אנשים רקים בני בליעל..." – המחבר מתאר את האנשים, שחברו לירבעם, כפושעים.

שאלה 4

סעיף א'

- (1) האירוע המתואר בפסוק 13 הוא : מסע סנחריב, שאירע בשנת 701 לפני הספירה.
 (2) מסע סנחריב אירע בעקבות מרד חזקיהו בממלכת אשור, לה הוא היה משועבד : "וישלח חזקיה מלך יהודה אל מלך אשור לכישה לאמר חטאתי ... את אשר תתן עלי אשא".

סעיף ב'

- (1) על פי ירמיה ז', 4, העמדה שרווחה בעם בנוגע למקדש היא : המקדש מוגן ע"י ה' ומגן עליו. מבחינת העם, זהו ביתו של ה' והוא לא ייתן שיפגעו בו. כל זמן שבית המקדש קיים, הוא יגן גם עליו.
 (2) במלכים ב י"ט, 35-37 מתוארת הצלתה של ירושלים באופן ניסי. ה' שולח מלאך, המכה קשות בצבא האשורי, וגורם למותם של 185,000 חיילים מצבא אשור. מבחינת העם, אירוע זה מעיד, שה' מגן על ירושלים ועל ביתו.

סעיף ג'

הראיות לכך שרשקה לועג לה' ולמלך יהודה, אך מוצג באור מגוחך בהמשך (על הנבחן להציג שת ראיות מהקטעים ולהסביר) :

בפרק י"ח רשקה לועג למלך יהודה ומגמד אותו, בכך שהוא קורא לו בשמו הפרטי : "חזקיהו". לעומת זאת, את סנחריב הוא מכנה : "המלך הגדול מלך אשור". בפרק י"ט רשקה מוצג באור מגוחך, כאשר מלך אשור חוזר לנינוה בעקבות פגיעת מלאך ה' בצבא האשורי. בתיאור זה נעשה שימוש בשם מלך הפרטי של מלך אשור ללא שם התואר 'הגדול' : "סנחריב מלך אשור".
אז : בפרק י"ח רשקה לועג למלך יהודה : "...אל ישא לכם חזקיהו כי לא יוכל להציל אתכם מידו", באומרו לאנשי יהודה, שחזקיהו לא יוכל להצילם מיד אשור. משמע, גורלם של יהודה ומלכם הוא מוות. בפרק י"ט דבריו מצטיירים באופן מגוחך, מאחר ודווקא סופו של מלך אשור היה מוות : "וישב סנחריב מלך אשור... בניו הכהו בחרב".

בפרק י"ח רשקה לועג לה' : "מי בכל אלוהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי" – לדבריו, ה' כמו אלוהי כל הארצות האחרות, לא יוכל להציל את יהודה מיד אשור. בפרק י"ט, בסופו של דבר ה' מציל את יהודה מיד אשור : "ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמישה אלף...".

סעיף ד'

- (1) אמצעי לחימה על פי תבליט לכיש ושימושם (על הנבחן לציין ולהסביר שניים):
- קשת – כדי לירות חיצים רחוק לעבר החומה.
 - רומח – משמש לקרב פנים אל פנים.
 - איל ניגוח – כדי לנגח בחומות העיר ולפרוץ אותן.
 - סולם – כדי לטפס אל מעבר לחומה ולחדור אל העיר.
 - קלע – כדי לפגוע בלוחמים הרחוקים.
 - השלכת חפצים מעבר לחומה – כדי לפגוע באויב הנמצא למרגלות החומה.
- (2) היעדר תיאור הכיבוש של לכיש מעיד על יחסו האוהד של כותב ספר מלכים לחזקיהו. חזקיהו מתואר כמלך העושה הישר בעיני ה', צדיק. לכן, אין זה מוצדק שבתקופתו לכיש תיכבש (שהרי כיבוש זה הוא בגדר עונש).

שאלה 5

סעיף א'

- (1) מעשים של "פרות הבשן" (נשות שומרון), אותם מבקר הנביא (על הנבחן לציין שניים):
- נשות שומרון עושקות את עניי העם: "העשקות דלים". אן: נשות שומרון גורמות לכך שעניי העם יהפכו לעניים יותר, ומתאכזרות אליהן: "הרצצות אביונים".
 - נשות שומרון מדרבנות את בעליהן לעשוק את השכבות החלשות, על מנת שלהן (לנשות שומרון) יהיה יותר ממון למשתאות ולתענוגות: "האמרות לאדניהם הביאה ונשתה".
- (2) עונשן של פרות הבשן: גלות אן: הן תהיינה הראשונות לגלות מארץ ישראל, באופן בזוי ומשפיל: כל אחת מתוכן תוצא מביתה ותילקח לגלות. המאורע ההיסטורי בתולדות עם ישראל, אליו קשור העונש הוא: גלות ישראל (לאשור).

סעיף ב'

- שימוש באמצעים ספרותיים בקטע, והסיבה לשימוש בהם (על הנבחן להדגים שניים):
- **חזרה**: "ולא שבתם עדי נאם ה'" – עמוס מדגיש את העובדה שעל אף העונשים בהם העניש ה' את העם, במטרה להחזירו בתשובה, העם לא חזר בו מדרכו הרעה.
 - **מטאפורה**: "פרות הבשן" – עמוס משתמש במטפורה זו, על מנת להדגיש את חטאן של נשות שומרון: השוואתן לפרות מדושנות, הניזונות ממרעה רב ועשיר, מדגיש את ההתנהגות הבזויה של הנשים, שדרבנו את בעליהן לעשוק את העניים, על מנת שיוכלו להמשיך וליהנות מתענוגות החיים.
 - **תקבולת**: "העשקות דלים//הרצצות אביונים" – עמוס עושה שימוש בתקבולת זו, על מנת להדגיש את חומרת חטאיהן של נשות שומרון.
 - **האנשה**: "ולא אריח בעצריכם" – עמוס מעניק לה' תכונות אנושיות, על מנת להדגיש את ההסתייגות של ה' מהקורבנות שמקריבים לו בני ישראל.

- **שאלה רטורית:** "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל" – עמוס עושה שימוש בשאלה רטורית, על מנת להדגיש את המסר לעם, לפיו: ה' לא מעוניין בקורבנות של העם, אלא בהתנהגותו המוסרית.

סעיף ג'

- (1) פורענויות שהביא ה' על עם ישראל (על הנבחן להסביר שתיים):
- בעקבות חטאי העם, ה' הביא לבצורת ולמחסור במזון, עד כדי כך ששיניהם של בני העם נותרו נקיות (כיוון שלא היה להם מה לאכול). אנ: ה' הביא לבצורת, עצר את הגשמים.
 - ה' גרם לבני העם לנדוד ולעזוב את מקום מגוריהם, בשל הבצורת שיצר.
 - ה' גרם ליבול של בני העם להינזק ולא ולהבשיל כראוי (באמצעות מגפות).
 - ה' הטיל על העם מגיפות, כגון: דבר.
 - ה' גרם למותם של בני העם במלחמות.
 - ה' גרם לרעידות אדמה.
- (2) המשפט שחוזר חמש פעמים הוא: "ולא שבתם עדי נאם ה'". תפקידו של משפט זה בנבואה הוא, להדגיש את חוסר ההיגיון שבפעולות העם: מטרת העונשים הייתה להחזיר את העם מדרכו הרעה, על מנת להיטיב עמו, אך העם, על אף העונשים שקבל, לא למד את הלקח.

סעיף ד'

- (1) עמדתו של עמוס בקטע זה היא: ה' אינו מעוניין שיקריבו לו קורבנות, אלא בהתנהגות מוסרית ותקינה. לעומת זאת, על פי החוק בדברים י"ב, 6-7: ה' מעוניין שיקריבו לו קורבנות מסוגים שונים.
- (2) יישוב הסתירה בין שני הכתובים (על הנבחן לציין הסבר אחד):
- שני הכתובים חוברו על ידי סופרים שונים (בתקופות שונות), כאשר לכל אחד מהם הייתה השקפת עולם שונה, ולכן קיימת אי התאמה בין שניהם.
 - ה' מעוניין בהקרבת קורבנות, כמתואר בדברים י"ב, אך הוא מעוניין בכך לצד התנהגות מוסרית נאותה. כאשר העם מבצע רק את מצוות הפולחן (הקרבת הקורבנות) ללא מצוות המוסר, ה' אינו מוכן לקבל את קורבנותיו.

פרק שלישי – נושאי החובה (18 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מתוך השאלות 6-9 (לכל שאלה – 6 נקודות)

חוק

שאלה 6

סעיף א'

הצו: אין לכרות עצי מאכל בזמן מצור על עיר, אשר נגדה נלחמים.
הנימוק (על הנבחן לציין אחד):
- נימוק מעשי: האדם ניזון מפירות העץ בזמן המצור על העיר.
- נימוק מוסרי: העץ אינו דומה לאדם. אין הוא יכול להגן על עצמו מפני האדם, ולכן אין לכרות אותו.

סעיף ב'

החוק מרסן את הלוחמים, משום שהוא מונע מהם מלהרוס את כל מה שנקרה בדרכם, ללא הבחנה.

חכמה

שאלה 7

סעיף א'

הנחת היסוד של קהלת בנוגע לחיים היא: החיים הם חסרי משמעות.

סעיף ב'

ראיות מפסוקים 3-7 (על הנבחן לציין אחת):
- "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש" – אין תועלת במעשיו של האדם, משום שהכל קבוע מראש, ובלתי ניתן לשינוי.
- "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עמדת" – האדם הוא זמני, ולעומתו הטבע הוא נצחי. א: הדורות מתחלפים, אך האנושות אינה מתקדמת.
- "זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם" – השמש נעה במסלול קבוע, שאינו משתנה, ולכן לאדם אין אפשרות להשפיע על העולם או לחדש בו.
ראיות מפסוקים 9-11 (על הנבחן לציין אחת):
- "מה שהיה הוא ומה שנעשה הוא יעשה ואין כל חדש תחת השמש" – אין בעולם חידוש, הכל חוזר על עצמו, קבוע מראש ובלתי ניתן לשינוי. לכן, אין תועלת במעשיו של האדם והם חסרי משמעות.

- "יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפננו" – אם ישגה אדם כלשהו ויחשוב, שפרט מסוים בעולם הוא חדש, זה רק מפני שהזיכרון האנושי מוגבל וקצר, והוא אינו יודע שפרט זה כבר היה בעולם בעבר. אין באפשרות האדם לחדש דבר, ולפיכך אין בפעילות האנושית תועלת והיא חסרת משמעות.

- "אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרנה" – גם אירועי ההווה והעתיד יישכחו עד מהרה, כיוון שאותו זיכרון קצר של בני האדם לא ישתנה לעולם. הדור הנוכחי שכח את מעשי הדורות הקודמים, והדורות הבאים ישכחו את מעשי הדור הנוכחי. לפיכך, החיים הם חסרי משמעות.

נביאי אמת ונביאי שקר

שאלה 8

דוגמאות לתיאור המחיר שנביא אמת משלם על מילוי ייעודו (על הנבחן לציין שתיים):

- "הייתי לשחוק כל היום כלה לעג לי" – כתוצאה מהיותו, נביא הפך ירמיהו לצחוק וללעג בפי העם.

- "כי מדי אדבר אזעק חמס ושד אקרא כי היה דבר יהוה לי לחרפה ולקלס כל היום" – בכל פעם שירמיהו מדבר, מנבא את נבואות התוכחה שלו, העם לועג לו, ובז לו.

- "ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בערת עצר בעצמתי ונלאיתי כלכל ולא אוכל" – הנבואה מדומה לאש הבושרת בעצמותיו של ירמיהו ושורפת אותו מבפנים, הוא לא מסוגל להכיל את האש, את הנבואה בתוכו. כלומר, הוא לא יכול שלא לומר אותה.

- "כי שמעתי דבת רבים מגור מסביב הגידו ונגידנו כל אנוש שלומי שמרי צלעי אולי יפתה ונוכלה לו ונקחה נקמתנו ממנו" – ירמיהו שמע את דברי הדיבה, הגנאי, שמפיצים עליו כדי לגרום לו לפחד. רודפיו רוצים להלשין עליו לשלטונות. גם אלה שירמיהו מכנה ידידיו הם צבועים, משום שהם רק מחכים שירמיהו ייפול בפח שהם טומנים לו וינבא, וכך יוכלו לגבור עליו ולנקום בו על נבואותיו.

תגובות על החורבן ושיבת ציון

שאלה 9

סעיף א'

הדרישה של "צרי יהודה ובנימין" משבי ציון היא: לבנות יחד איתם את בית המקדש השני. הנימוק לדרישתם הוא: גם הם עובדים את ה' וזובחים לו: "... ויאמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם ולו אנחנו זובחים..."

סעיף ב'

הנימוק של זרובבל וראשי האבות לסירוב הוא: "כי אנחנו יחד נבנה לה' אלהי ישראל כאשר צונו המלך כורש מלך פרס" – הם לבדם (שבי ציון) יבנו את בית המקדש, כפי שהורה והתיר להם כורש מלך פרס. אך: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" – לדבריהם של שבי ציון, ה' הוא האל שלהם

ולא האל של צרי יהודה ובנימין, ולכן הם לא יכולים לקחת חלק בבנייה.
תגובת "צרי יהודה ובנימין" על הסירוב היא: "ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבלהים אותם לבנות" - צרי יהודה ובנימין התנכלו לשבי ציון והפריעו להם בבניה, על מנת למנוע מהם לסיימה. אן: "וסוכרים עליהם יועצים להפר עצתם...." - צרי יהודה ובנימין שכרו יועצים, שיסייעו להם להביא להפסקת הבנייה.

פרק רביעי – נושאי ההרחבה (6 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 10-13 (לכל שאלה – 6 נקודות)

חוק

שאלה 10

סעיף א'

הסתירה בין שני הקטעים היא: בויקרא כ"ה נאמר שעבד עברי לא יהיה עבד עולם, אלא ישוחרר בשנת היובל, ואילו בדברים ט"ו ניתנת לעבד עברי אפשרות להפוך ולהיות עבד עולם, אם הוא חפץ בכך.

סעיף ב'

על פי פירוש רש"י אין סתירה בין הקטעים.
דברים ט"ו מאפשר לעבד עברי להפוך להיות עבד עולם, אם הוא חפץ בכך. יחד עם זאת, עבד זה לא יהיה עבד עד יום מותו, אלא יהיה עבד עד לשנת היובל בלבד (כמצוין בויקרא כ"ה).

חכמה

שאלה 11

ראיות המוכיחות שאיוב לא השתכנע ממענה ה' (על הנבחן להציג שתיים):

- "הן קלתי מה אשיבך ידי שמת לימו פי" – איוב טוען שה' הטיל עליו קלון, באמצעות התשובות שענה ה' על שאלותיו (אודות האופן בו נהג כלפיו), ומחליט לא לדבר עוד, ולא לומר דבר נוסף לה'. מכאן, שאיוב לא השתכנע ממענה ה', אך החליט שאין טעם להמשיך ולהתווכח עמו.

- "אחת דברתי ולא אענה ושתיים ולא אוסיף" – איוב נשאר דבק בעמדתו, לפיה ה' לא שפט אותו בצדק. תשובת ה' לא שנתה את דעתו של איוב, אך אין הוא מתכוון להמשיך בוויכוח (כיוון שאין בו כל טעם).

נביאי אמת ונביאי שקר**שאלה 12****סעיף א'**

- ראויות המוכיחות שההליך המשפטי שנערך לירמיהו אכן היה מאוזן וצודק (על הנבחן לציין אחת):
- השרים נותנים לכל אחד מהצדדים במשפט להשמיע את טיעונו, לפני שחורצים את הדין: "ויאמרו הכהנים.. אל השרים.. משפט מוות לאיש הזה.."; "ויאמר ירמיהו אל כל השרים..".
 - רק לאחר האזנה לשני הצדדים במשפט, מגיעים השרים להחלטה: "ויאמרו השרים.. אין לאיש הזה משפט מוות..".

סעיף ב'

- המרכיב בדברי ירמיהו ששכנע את השרים שהוא נביא אמת (על הנבחן להציג הסבר אחד):
- ירמיהו מדגיש כי נבואתו מותנית בהתנהגות העם, וכי אם העם ישנה את דרכיו, ה' יחזור בו ולא יענישו. עובדה זו יכולה הייתה לשכנע את השרים בכך שהוא דובר אמת.
 - ירמיהו מדגיש פעמיים שהוא שליח ה', וכי ה' שלח אותו לומר את הדברים.
 - ירמיהו מדגיש כי יש ביכולתם של השרים לגזור עליו עונש מוות – הוא "שם את גורלו" בידם, דבר שיכול לחזק את אמונם בו ובדבריו כדברי אמת.

תגובות על החורבן ושיבת ציון**שאלה 13**

קול שמצדיק את החורבן:

- "נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו" – העם מודה שחטא, ולכן עונשו היה מוצדק.
- קול המבקש את חומרת העונש (על הנבחן להביא ביסוס אחד):
- "למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים" – העם מבקש מאלוהים שלא יעזוב אותו לעד. מכאן, שכעסו של ה' עלול להימשך לנצח, דבר הנחשב לעונש חמור.
- "השיבנו ה' אליך ונשוב חדש ימינו כקדם" – העם מבקש לחזור לה', לחזור בתשובה, דבר התלוי באלוהים. לפיכך אין זה וודאי שהוא יאפשר לעם לשוב אליו.
- "כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד" – הכעס של אלוהים על העם גדול מאוד, ולכן ייתכן שהעונש היה חמור מדי.

פרק חמישי – קטע להבנה ולניתוח (12 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה 14 (חובה) ועל שתיים מתוך השאלות 15-17
(לכל שאלה – 4 נקודות)

שאלה 14

דוגמאות המעידות על יריבות בין האחים, עשו ויעקב (על התלמיד לציין שתיים):

- "ויתרוצצו הבנים בקרבה..." – עוד בהיותם ברחם, שני האחים נאבקו זה בזה. מאבק זה מעיד על היריבות בין השניים.
- "שני גוים בבטןך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר" – ה' מנבא לרבקה, שמשני הבנים בבטנה ייצאו שני עמים, אשר ילחמו זה בזה, ולבסוף העם שייצא מהבן הצעיר יהיה משועבד לעם שייצא מהבן הבכור. נבואה זו, מעידה על היריבות בין שני האחים.
- "ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב..." – יעקב נולד, כאשר הוא אוחז בעקבו של עשו, על מנת לעכב אותו ולהיוולד לפניו. תיאור זה, מעיד על היריבות בין האחים, ועל כך שיעקב חושק בבכורתו של אחיו, עשו.
- "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב" – כל אחד מההורים העדיף ילד אחר – יצחק העדיף את עשו, ואילו רבקה העדיפה את יעקב. העדפה זו תגרום ליריבות בין האחים.
- "ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי..." ויאמר יעקב מכרה לי כיום את בכרתך ליי" – יעקב מנצל את חולשתו של עשו, על מנת לגזול ממנו את בכורתו. תיאור זה מעיד על היריבות בין האחים, ועל רצונו של יעקב בבכורת אחיו.

שאלה 15

כן. הנאמר בפסוק 23 יכול להצדיק את התנהגות רבקה בבראשית כ"ז 5-17. ה' מבהיר לרבקה, שבבטנה תאומים, שיהיו לשני עמים, אשר ילחמו זה בזה. בנוסף נאמר לה ש: "רב יעבוד צעיר" – הבכור יהיה כפוף/תחת שליטת האח הצעיר. לכן, בפרק כ"ז רבקה פועלת לכך שיעקב יהיה זה שיבורך.

או:

לא. הנאמר בפסוק 23 אינו מצדיק את התנהגות רבקה בפרק כ"ז. ה' מבהיר לרבקה שבבטנה שני תאומים שיהיו לעמים יריבים. בנוסף ה' אומר לה ש: "רב יעבוד צעיר" – אין זה ברור לפי הניסוח, מי יגבר על מי (הבכור על הצעיר או הצעיר על הבכור). כן, התנהגותה של רבקה בפרק כ"ז וכל מעשיה כדי להביא לברכת הבכורה לבנה הצעיר ולא הבכור, אינם מוצדקים.

שאלה 16

הבדל בין האחים התאומים (על הנבחן לציין דוגמה אחת):

- "ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים" – עשו הוא ציד, הנאלץ לנדוד הרחק מביתו, על מנת להשיג ציד. לעומת זאת, יעקב הוא אדם לא אליים, אשר מתפרנס באזור מגוריו.

בבראשית כ"ה ההבדל משמש כמידע מקדים למרמה בנזיד העדשים. בזמן שעשו רחוק מביתו ועסוק בציד, יעקב, הנמצא בבית מבשל נזיד, על מנת לגזול ממנו את בכורתו.

בבראשית כ"ז, רבקה ויעקב ינצלו את זמן שהותו של עשו מחוץ לבית (עסוק בציד), בכדי לרמות את יצחק, ולגזול מעשו את ברכתו.

- "ויצא הראשון אדמני כלו כאדרת שער.... ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו..." – הדבר הראשון שנאמר על עשו לאחר לידתו הוא: אדמוני ושעיר. לעומת זאת, על יעקב נאמר שהוא חושק בבכורתו של אחיו (אוחז בעקב אחיו, על מנת לעכבו).

בפרק כ"ה ההבדל רומז על תשוקתו של עשו לנזיד העדשים, ומסביר מדוע הוא מכנה אותו "האדם האדם הזה" (עשו אדמני). כמו כן, באמצעות אותו נזיד עדשים אדום יגזול יעקב מאחיו את הבכורה.

בבראשית כ"ז, שעירותו של עשו תאפשר ליעקב להיתחזות לאחיו (על ידי לבישת עורות גדיי עיזים על ידיו), ולגזול ממנו את הברכה.

שאלה 17

הטענה לפיה דמותו של עשן מוצגת באור שלילי (על הנבחן להסביר את הטענה ולבסס אותה):

עשו מוצג כדמות "בהמתית": כאשר הוא חוזר עייף מהצייד, הוא רעב, ומדמה את עצמו לחיה, כאשר הוא דורש מיעקב: "הלעיטני נא מן האדם האדם הזה". אן: כאשר יעקב מבקש מעשו למכור את בכורתו בתמורה לנזיד העדשים, עשו מזלזל בחשיבותה של הבכורה, אל מול המזון וטוען: "הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה". אן: לאחר שמכר את בכורתו ליעקב וסיים לאכול, עשו בז לבכורה. הכתוב מתאר אותו באופן בהמתי, באמצעות ריבוי פעלים: "ויהאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה" – מרבית עיסוקו של עשו הוא במעשים ולא במחשבות, וכאשר הוא מתואר חושב, הוא בז לבכורה.

אן:

הטענה לפיה דמותו של יעקב מוצגת באור שלילי (על הנבחן להסביר את הטענה ולבסס אותה):

יעקב מוצג כדמות ערמומית: הוא מבשל את נזיד העדשים במטרה לפתות את אחיו הרעב והעייף. הדבר נעשה במתכוון, ומתוך הכרות שלו את עשו: "וייזד יעקב נזיד", ואת חולשותיו: הוא מנצל את מצבו הנפשי והפיסי של אחיו, על מנת לזכות בדבר שאינו שלו.

 MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

